

NEMZET MŰVÉSZE DÍJ 2020

A Magyar Művészeti Akadémia kezdeményezésére 2013-ban az Országgyűlés a magyar művészeti élet kimagasló teljesítményt nyújtó, elismert képviselőinek a személyes megbecsülés szándékával alapította a Nemzet Művésze díjat, amely a legrangosabb hazai művészeti elismerés. A díjat 2014-ben ítélte oda első alkalommal a díj bizottsága. A nemzet művészei egy időben legfeljebb hetvenen lehetnek. A díjat minden évben a Magyar Művészeti Akadémia köztestület „születésnapján”, november 5-én adják át. A bizottság 2020-ban tizenegy művésznek ítélte oda a Nemzet Művésze díjat:

Nagy Ervin építőművész – építőművészet díjkategóriában.

Dárday István filmrendező és *Hildebrand István* operatőr – filmművészet díjkategóriában.

Pérel Zsuzsa textilművész, keramikus, restaurátor – iparművészet díjkategóriában.

Bereményi Géza író, rendező és *Szakonyi Károly* író – irodalom díjkategóriában.

Farkas Ádám szobrászművész és *Földi Péter* festőművész – képzőművészet díjkategóriában.

Kovács Miklós képfestőmester – népművészet díjkategóriában.

Ránki Dezső zongoraművész és *Soproni József* zeneszerző – zeneművészet díjkategóriában.

A 2020. november 5-ére tervezett, VII. Nemzet Művésze díjátadó ünnepséget a járványügyi helyzet alakulására tekintettel a Magyar Művészeti Akadémia elhalasztotta. Az ünnepséget egy későbbi alkalommal – amikor az egészségügyi helyzet lehetővé teszi –, méltó körülmények között rendezik meg.

*

2020-ban a Nemzet Művésze díj Bizottság tagjai: *Ferencz István* belsőépítész, építőművész, a bizottság elnöke. Tagok: *Aknay János* festőművész, *Eperjes Károly* színművész, *Buda Ferenc* költő, műfordító, *Finta József* építőművész, *Gyulai Líviusz* grafikus, *Kiss János* balettművész, *Korniss Péter* fotóművész, *Kubik Anna* színművész, *Medveczky Ádám* karmester, *Schrammel Imre* keramikus, iparművész és *Sebő Ferenc* előadóművész, népzene kutató.

♣ (W. I.)

BORBÉLY LÁSZLÓ

A SZELLEM KINCSTÁRNOKAI SORÁBAN

Szakonyi Károly a Nemzet Művésze díj birtokosaként

Amikor tavaly október végén a Lyukasóra folyóirat estjén egyszerre köszöntöttük Czigány Györgyöt és Szakonyi Károlyt 88. születésnapjuk alkalmából, nem sejtettem, hogy Karcsit egy év múltán más örömteli alkalomból is méltathatom újra. Noha a díjátadó a járványhelyzet miatt egy későbbi időpontra halasztották, november 5-e óta Szakonyi Károly Kossuth-díjas író, egyesületünk elnöke, lapunk főmunkatársa a Nemzet Művésze díj birtokosa. Miképpen a hivatalos indoklásban áll, „a magyar irodalom kiválóságaként létrehozott életműve elismeréseként” érdemelte ki az elismerést.

Ünnepi gondolataimat nemcsak köszöntőnek szánom, hanem amolyan köszönetnyilvánításnak is azok nevében, akik a Lyukasóra folyóirat holdudvarába tartoznak, beleértve Karcsi azon pályatársait és íróbarátait, akik immáron – Gyurkovics Tibor költőt idézve – a „Mennyei Mandzsúriában” emelik poharukat koccintásra.

Köszönetet szeretnék mondani azért, hogy Gyurkovics, majd Kiss Dénes halálát követően Szakonyi Károly – holott tudjuk jól, mi sem áll távolabb tőle, mint hogy bármilyen intézményt vezessen – beadta a derekát és vállalta a lapunk háterét nyújtó egyesület, a Magyar Írók Egyesülete elnöki teendőit. Nem szeretném drámai hangulatúra árnyalni ezt az írást, de elhitetik, vagy ha nem, bátran kérjék ki ez ügyben Sággy Ildikó főszerkesztő véleményét, aki megerősítheti: ha Karcsi írói tekintélyével és életműve közismerten nagyszerű mivoltával nem áll az ügy mellé, alighanem ma sem Lyukasóra, sem a folyóiratot kiadó egyesület nincsen.

Másrészt hálával tartozom azon középgenerációs írók nevében is, akik egykor a Lyukasóra akkor még Báthory utcai szerkesztőségében „tanyáztak”, és az azóta eltelt húsz évben aligha érvényesültek volna más szerkesztőségekben, tettek volna szert bármiféle ismertségre, elismerésekre, tisztségekre, ha anno Szakonyi Károly, Gyurkovics Tibor, Hernádi Gyula, Lázár Ervin, Szalay Károly, Tóth Éva, Vathy Zsuzsa, Kő Pál (és még bőven sorolhatnám a folyóiratot éltető „nagy generáció” névsorát), nem fogadja olyasféle szeretettel

jelentkezésünket, amelyhez hasonló én azóta sem tapasztaltam sehol. Nem így hívtuk őket, de valójában mentoraink voltak ők.

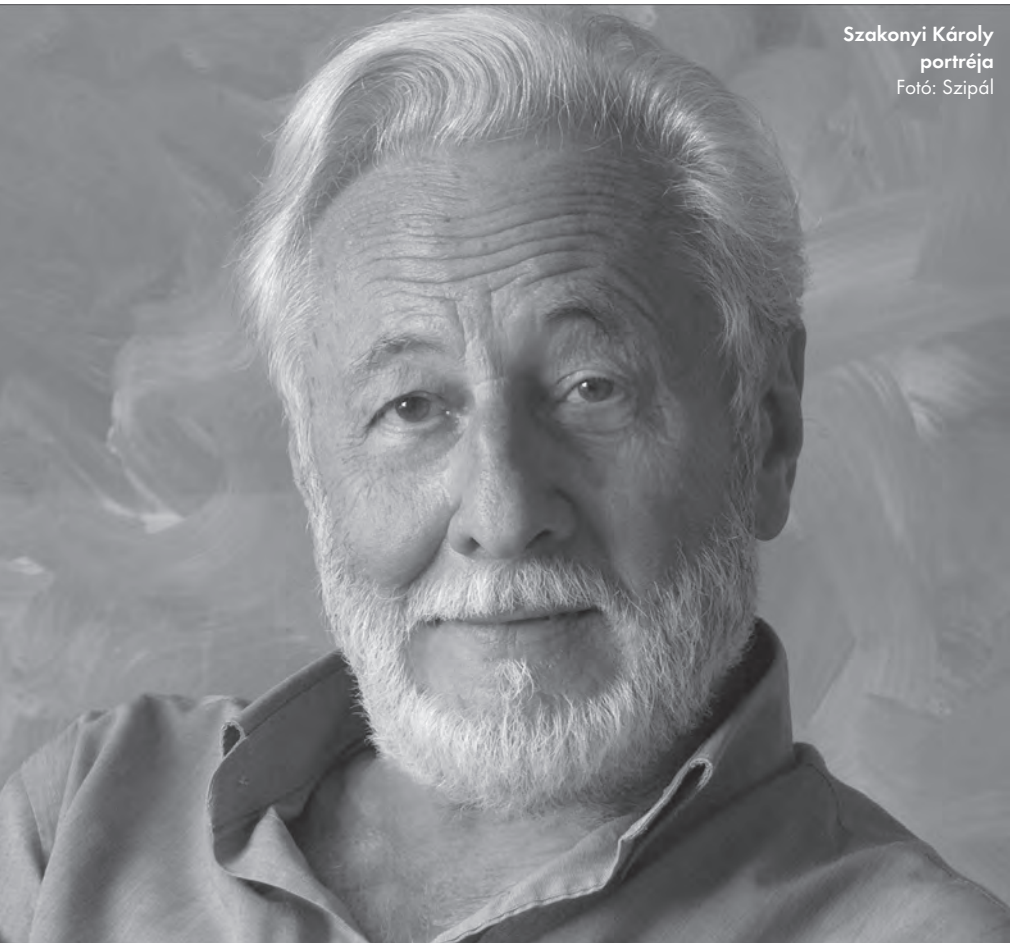
Több személyes beszélgetésünkre emlékszem, amikor Szakonyi egy-egy már megjelent írásom kapcsán derűsen elbeszélgetett velem, kimondottan azért, hogy rávezessen az átlénygülés módszerére, ami nélkülözhetetlen a szépírói atmoszféra megteremtéséhez, a dialógusok komponálásához, a hiteles emberábrázoláshoz. Éppen úgy, mint amikor a színházban a rendező felszínre hozza a színészből a természetben már ott lappangó alakítás lényegét. Persze, ilyen komoly kifejezések el sem hangzottak, boldogok voltunk, hogy egyáltalán közel férközhettünk hozzájuk, sok időt töltöttünk velük, később már nemcsak a szerkesztőségbe, hanem a lakásukra is feljártunk beszélgetni. Megkockáztatom, mert ma már határozottan így érzem, mi némi fáziskéséssel szerettük viszont őket, „a nagy öregeket”, akik csalhatatlanul meglátták bennünk a rokon lelkeiket, és ezt ki is fejezték a maguk módján mihamarabb.

Ezzel együtt járt az is, hogy róluk vagy megjelenő könyveikről írtunk, esetleg meginterjúvoltuk őket valamilyen alkalomból. Ilyenkor, felkészülés közben, minduntalan szembesülnöm kellett vele, hogy micsoda gazdag életmű birtokosa mindőjük! Szakonyi Károlyról például ilyesmiket jegyzeteltem ki az írásművészetét szerintem legalaposabban ismerő Farkas László, az Új Írás szerkesztője tanulmányaiból és recenzióiból.

„Kikről ír? – szinte nem fontos. A katonák, hivatalnokok, házastársak, elesett öregemberek, komédiások nem osztályukkal vagy foglalkozásukkal szerepelnek, hanem viselkedésükkel, érzelmeikkel, lelkükkel. Botos tizedest az *Emberi üdvözet*ben a kitagadás, a szeretetlenség szorítja az embertelenség, a tragédia felé. Az Életem, Zsóka! a megalkuvás drámája, szereplői elvesznek » az ösztönök útvesztőjében«. A lélek gesztusa, mimikája a fontos, nem az arcé, nem a testé.

Nem kedveli a kalandos, elképesztő történeteket, a romantikus dráma zengését. Tékozlóan lemond az erős hatás eszközeiről, a rémes, a megrendítő, a szívet tépő, a káprázatos cselek-

Szakonyi Károly
portréja
Fotó: Színpál

*„Nem ahhoz a Krisztushoz húz,
aki kiverte a kufárokat a templomból, hanem ahhoz,
aki lecsendesítette a tengert...”*

ményről: köznapi történetekkel, tárgyilagosan elmondott drámákkal kápráztat el, rendít meg. A halál, az erőszak is megszelídül írásaiban. *A porcelán babában* Johanna, apja gyilkosának a cinkosa eszelősen szoptatja a porcelánbabát, de mintha függöny mögött látnánk a jelenetet, tompítottan, elmosódottan.

Ez Szakonyi karaktere. Nincs benne gyűlölet, prófétai szigor, türelmetlenség. Nem ahhoz a Krisztushoz húz, aki kiverte a kufárokat a templomból, hanem ahhoz, aki lecsendesítette a tengert, s példázatokkal igézte tanítványait. S aki elsorolja ugyan a világ bűneit, de nem sújt le botjával, hanem varázslatokat, példázatokot rajzol vele. (...) Iróniája külön is említendő: ez erős karakterjegye. Legnagyobb sikerű darabjának, az *Adáshibának* – hatvannál többször mutatták be, tíznél több országban – ez a ragyogó humor, csípős, de szeretetteljes csúfolódás az egyik hatáseleme. A másik az író groteszk ötlete, ahogyan a csodatévő Krisztust odavarázsolja napjaink családi otthonába, hogy keserűen tanúsítsa: ezt a közönyös, kisszerű, gépies világot neki sem sikerül megváltania.

Szemlélődésében van egy kis távolságtartó fölény, megértő, de föl nem mentő kritika. A bölcs, de tehetetlen Gondviselő, a szeretetval-

lás papja lenéz az ideák magasából a kisemberekre, örvendezőkre, fontoskodókra, a tuskéik kiszedésével bibelődő sérültekre, a terhek alatt gönyedő és belerokkanó Emberfiakéra. Alakja mögött fölsejlik a művészet embergyógyító erejében hívő, érzékeny lelkű, egykor zenélni tanuló, festegető, verset író kisfiú.”

Szakonyi hetvenötödik születésnapjára azt találtam ki, hogy mi lenne, ha Tahi Tóth László színművészt, aki Emberfit alakította az *Adáshibában*, kérdezném az íróról és a legendás Pesti Színház-béli, Várkonyi Zoltán által rendezett ősbemutatóról.

„Várkonyi Zoltán nagyon válogató volt – emlékezett vissza a színművész. – Az már önmagában rangot jelentett, ha elvállalta egy mű színpadra állítását. Szakonyi Károly komédiája azonban okkal nyerhette meg a tetszését. Kiváló munka, amit az is bizonyít, hogy az ősbemutató óta számos alkalommal játszották. Rengeteg elismerést hozott a szerzőnek. Várkonyi támogatta a fiatal, tehetséges írókat, így nem is csoda, hogy felfigyelt Szakonyira, aki már rengeteg szépprózát publikált, mielőtt drámákat kezdett írni. Várkonyi és Szakonyi hatással voltak egymásra, alkotótársakká váltak. Karcsinak minden gesztusa arról

árulkodott, hogy nemcsak nagyon szereti, hanem alaposan ismeri is a színházat, az összes kulisszatitkával együtt. Mielőtt Emberfit eljátszottam, sokszor megnéztem az *Életem, Zsóka!* című darabját. Nem tudom, hogy mi ösztönözte a drámaírássra, talán éppen az egyik példaképe, Csehov nyomában járt, de jól tette, hogy kilépett a széppróza világából. Csodálatos színpadi érzéke van, ami nem jellemző minden nagy íróra. Ez külön adottság, amelynek ő birtokosa. Miközben alkot, tekintetét befelé fordítva látja a cselekményt. Várkonyi Zoltán növendékeként szerződtem a főiskola elvégzése után a Vígszínházhoz. Fiatal, pályakezdő színészként kaptam meg az egyik kulcsszerepet az *Adáshibában*. A Bibliát jól ismertem, nagyon vágytam arra, hogy eljátszhassam Jézus Krisztust. Különösen ebben a modern felfogásban, ahogy Emberfiként jelenik meg egy hétköznapi magyar család életében.”

Az *Adáshiba* ötvenéves. Ez a legismertebb darabja Szakonyi Károlynak, itthon és külföldön számos színház tűzte műsorára. Nemrégiben a Pécsi Harmadik Színház Vincze János rendezésében újfent bemutatta. Emellett több olyan színműve van, amelyeket jó lenne színpadon látni. Talán éppen a Nemzet Művésze díj adományozása miatt egy-egy rendezőnek eszébe jut, hogy *A hatodik napon-t* vagy a *Holdtölte*, esetleg a *Hongkongi paróka* című színművét elővegyék.

Miután nyilvánosságra hozták a Nemzet Művésze díj birtokosainak névsorát, felhívtam Szakonyi Károlyt, hogy gratuláljak neki, és röviden beszélgettünk is. A díj ürügyén annyira szépen szólt elhunyt íróbarátairól, ahogyan csak ő tud. „A szűk baráti körömből egyedül Csukás István költő, akit éppen a járvány magyarországi elterjedése előtt temettem el Farkasréten, lehetett csak a nemzet művésze – mondta. – A lelkem mélyén a nemzet művészeinek érzem azokat az íróbarátaimat is, akik nem élhették meg, hogy ezt a díjat megkapják. Gyurkovics Tiborra, Bertha Bulcsura, Lázár Ervinre és Kiss Dénesre gondolok, mert ők annyi mindent letettek a nemzet asztalára, és gazdagították a magyarság szellemi kincstárát.”

Istenem! A megboldogult Gyurkovics Tibor, de sokszor mondta, „Karcsi azzal a rengeteg szakállával olyan, mint egy szent az ortodox ikonokon”. Emellett igaza van Lengyel György Kossuth-díjas rendezőnek is, akinek Szakonyihoz írott levelét a minap olvasták fel a televízióban, és abban a tanár-színházigazgató egyenesen a mindenkinek megbocsátó és mindenáron jóra való Miskin herceghez, Dosztojevszkij A félkegyelműjének főhőséhez hasonlította az író.

Olvassuk hát újra őt is, ne csak a kortársait, akiket legutóbb megjelent, *Írók lámpafényénél* című könyvében szeretettel megidézi! ♦♦

HEGYI FERENC

A NAPKELETI BÖLCSEK LÁTOGATÁSA

A karaván elején lovagló vezető megtorpant, a mögötte feltorlódó utazók hamarosan megértették az okát: úti céljuk, Jeruzsálem mészkőből épült falai szemképráztató fényben ott ragyogtak előttük a napsütésben, hívogatóan integettek az Antónia erőd és Heródes palotájának tornyai. Mintha a lábuknál terült volna el az egész, pedig még sokat kellett menniük, míg elértek a kapuig.

Háromkirályok
imádása
a ravennai
bazilika
mozaikján,
VII. század

Háromkirályok,
a pécsi
székesegyház
domborműve,
XII. század

Háromkirályok,
ismeretlen
szerző

Betlehem,
Születés
Temploma

Átjutva az őrsegen, ahogy előre megbeszélték, Gáspár, Menyhárt és Boldizsár kíséretükkel egyetemben elváltak a többiektől. Jófajta lovaik, a falakon belül feltett különleges süvegük, a magukra kanyarított díszes köpenyük hamarosan a báméskodók tucatjait vonzotta köréjük. Mikor már nagyon sokan tolongtak körülöttük, megálltak, és Gáspár nagy hangon, görögül üdvözölte a sokaságot, majd így folytatta: – Az ég titkait fürkészsze, különleges jelekből arra a következtetésre jutottunk: hatalmas, majdan a világ sorsát befolyásoló királya született a zsidóknak, ezért odahagyva távoli földön lévő otthonunkat, útra keltünk köszönteni őt. Ezért kérünk benneteket, vezessetek minket a színe elé!

Meglepetésükre, a szónoklatot követően a tömeg éljenzés helyett hátat fordított nekik és gyorsan szétszéledt a környező utcákban. Zavartan egymásra néztek. Ekkor tarka fejkendős férfi sietett oda hozzájuk.

– Legyetek üdvözölve Jeruzsálemben, idegenek! – köszöntötte őket. – Én szívesen elvezetlek titeket oda, ahol minden bizonnal tudnak segíteni nektek.

– Mutasd az utat, s mi követünk – mondta Gáspár.

A fejkendős férfi szaporán elindult, a három díszes öltözötű lovas, kilenc kíséretjüktől körbevéve utána léptetett. Nyugati irányba haladtak, új, pompás épületek között, s egyszer csak feltűnt előttük egy hatalmas palota, amelyről vezetőjük azt mondta, Heródesé. Három tornya közül az egyik szinte az eget súrolta. Az ő fia lenne az, akit keresnek? – tűnődtek magukban.

A tarka fejkendős a bejáratot őrző katonához sietett, aztán visszaloholt hozzájuk. – Várjatok itt, mindjárt jövök, és akkor együtt beme-

gyünk! – kiáltotta, s befutott a kapun. Hamarosan szakasznyi katona jött ki ugyanott, s felsorakoztak a bejárat két oldalán.

– Nem tetszik ez nekem – morogta Boldizsár. – Fura fogadtatás – sziszegte Menyhárt. – Nyugalom – intette őket Gáspár. Ahogy ezt kimondta, útikalauzok feltűnt a kapuban, s intett: jöjjenek be!

A palota udvarán újabb várakozás következett, miközben kíséretjük felszívódott. Süvegük, köpenyegük alatt kezdett róluk csorogni a verejték. Végre a palotából előjött egy elegáns úr, aki Heródes király nevében köszöntötte őket, és elvezette a csapatot oda, ahol megszabadulhattak az út porától, és felfrissíthették magukat.

– Tudjuk, mi járatban vagytok, és, hogy hosszú út áll mögöttetek – mondta aztán nekik az uralkodó megbízottja odabent. – Ezért szedjétek rendbe magatokat, pihenjete kicsit, majd küldök ételt, könnyű italokat, legyetek vendégeink embereitekkel együtt! Később bizonyára látni kíván hármatokat nagy királyunk – hajolt meg, s elsietett.

A palota díszes tanácstermében főemberei helyett Heródest most írástudók és papok vették körül, akiknek a léghűtéses falak adta hűvösség és a felszolgált frissítők ellenére gyöngyözött a homlokuk, pedig a hatalomféltésből saját fiait is kivégeztető uralkodó nyájasan szólt hozzájuk, és arra volt kíváncsi, hogy, hasonlóan a napkeletről jött idegenekhez, ők is tudnak-e egy olyan világra szóló jelentőségű királyról, akinek zsidóként, és most kell megszületnie? Szavait hosszú kínos csönd követte, amit végül az egyik tekintélyes farizeus tört meg.

– Nagy király, egyetlen ilyen személyről tudnak az írássok, akit népünk régóta vár, az pedig a Messiás!

– Mikor kell születnie, és hol? – dörrent rá Heródes.

– Az időpontról nincs tudomásunk, bármikor a világra jöhet – válaszolta reszkető hangon az írástudó.

– Mikeás próféta szerint Juda Betlehemében kell születnie – vetette közbe a terem jobb szélén ülő főpap. – A Messiásról való tudnivalók egyébként több helyen megtalálhatók az írásainkban – folytatta, de Heródes durván félbeszakította.

– Amit tudtok, abból az engem érdeklő lényegét elmondtátok! A többit remélem, megtudom az idegen csillagjósoktól!

A csillagjós szóra a zsidókból feltörő tiltakozó morajra dühösen felnevetett. – Engem nem köt a ti vallásotoknak a tilalma, én nyugodtan meghallgathatom őket! Ti pedig menjetek békébe! – bocsátotta el őket, kettőt tapsolva. Távoztukkal maga elé kéréte a napkeletről érkezettek.

A tanácssterem – ahová bevezették Gáspárt, Menyhértet és Boldizsárt – tobzódott az aranyban, márványban, padlózatát gyönyörű mozaikok borították, és az egész helyiséget uralta az a pompázatosan faragott szék, amelyben, díszes palástjában ott ült Heródes. Hazájuk szokása szerint mindhárman leborultak előtte. A király felpattant trónusáról, hozzájuk sietett, felsegítette és hellyel kínálta őket, végül maga is a közelükben telepedett le. Kijelentette, hogy nagy tisztelettel viseltetik a csillagászat, a csillagjósok tudománya iránt, ezért kíváncsian várja tőlük annak megmagyarázását, melyek voltak, s mikor tűntek fel azok az égi jelek, amelyekből a zsidók jövőjének uralkodójának születésére következtettek. Megállapodásuknak megfelelően Gáspár válaszolt a nevükben.

– Fenséges király, mi, Babilonban élő, csillagász-papok évezredek óta figyeljük a csillagok járását. Ebben az évben a Jupiter, Marduk bolygója, a királyi hatalom jelképe, öt hónapon belül háromszor is találkozott, együtt állt a zsidók csillagával, a Szaturnusszal a születés és Izrael csillagképében, a Halakban. Ebből számunkra egyértelművé vált, hogy megszületett a zsidók királya, a különleges körülményekre tekintettel pedig (nyolcszázötven éve nem történt hasonló) arra következtettünk, hatalmas uralkodó jött közénk. Születése idejét az asztrológia szabályai szerint a Jupiter heliakus keltének napjára, azaz Adaru hónap 13. napjára tettük. Hetekig utaztunk megpillantásának örömeért, kérjük tehát, segíts nekünk megtalálni őt!

– Nos, megtisztelő az érdeklődésetek királyságunk iránt, ezért megosztom veletek, amit tudok – mondta Heródes szakállát babrálva. – A zsidóknak szent irataik azt ígérik, hogy egyszer megszületik az őket naggyá tevő Messiás, méghozzá pont a hozzánk kétórányi járóföldre eső Betlehemben. Ha a jelek rá vonatkoznak, akkor ott találjátok meg. Mivel magam is szeretnék hódolni neki, menjetek, szerezetek pontos értesülést a gyermek felől, s a visszaúton térjete be hozzám, és tájékoztassatok róla!

Megtudva, amit akartak, Gáspárnak, Menyhértnek, Boldizsárnak – hiába kezdett beesteledni – nem volt tovább maradása, hiszen minél előbb találkozni akartak azzal, aki miatt a tengernyi veszedelmet, fáradságot vállalták. S lám, ahogy délnyugat felé fordult velük az országút, a sötétlő égbolton egymás közelében ott ragyogott előttük a Jupiter és a Szaturnusz! Mindkét bolygó a ritka természeti jelenség, az állatövi fényhegy csúcán látszott csücsülni, mely fényhegynek a tengelye rövid útjuk során mindvégig Betlehem felé mutatott, sőt, amint beértek a városkába, az mintha pontosan az egyik házra irányult volna.

Kiszáradt torokkal zörgettek be az épület aljában lévő kapun, s Boldizsár megtántorodott, amint az ajtó nyitó férfi mögött, a barlangszerű helyiségben megláthatták a gyermeket szépséges anyja ölén. A csillagok nem hazudnak annak, aki érti a nyelvüket. Hangozva hálálkodva leborultak a kisdéd és a meglepett asszony elé, majd kísérőikkel behozták az ajándéknak szánt aranyat, tömjént és mirhát, és a megszeppent szülők, Mária és József előtt a zsidók jövőbeli nagy királyának, az Ég kegyeltjének nevezték fiukat.

Boldogan, diadaluktól csillogó szemekkel térdeltek a gyermek előtt, miközben a belőle áradó különös erő átjárta, megindította lelküket. Anélkül, hogy beszéltek volna róla, tudták, hogy nem térnek vissza Heródeshez felfedni előtte a kisdéd kilétét. ♣

Markó Iván a Siratófal előtt

„Az igazság és az ítélet a Jóistené. Nekünk, esendő embereknek egy lehetőségünk van, az őszinteség.”

(Markó Iván
A magány mosolya
című kötetéből)

MARKÓ IVÁN KÜLÖNVÉLEMÉNYE

Jeruzsálem

Hatalmas, puha pelyhekben hullott a hó Isten városában, Jeruzsálemben, december havában. Már két éve vendégprofesszorként, koreográfusként, valamint egy magyar–izraeli táncfilmnek, a *Siratófal*nak a művészeti vezetőjeként tettem a dolgom Szabó Gábor nagy tehetségű operatőr és rendező segítségével. Elkészülte után a táncfilm két nemzetközi rövidfilmfesztiválon, Brüsszelben és Lisszabonban elnyerte a fődíjakat.

Minden szabadidőmet az óváros magas kőfalai között töltöttem. Az első emlékhely származásom és felmenőim okán a *Siratófal* hatalmas, ezerlancú kövei közé vezettek. A magam által meghatározott rítus szerint hosszú percekig néztem a falat, majd megtaláltam azt a követ, amely várt engem. Elindultam, és lassan rátettem a kezem, majd a homlokommal, és végül egész testemmel beleolvadtam a kőfalba. Nem kértem semmit, nem imádkoztam. Csupán annyit mondtam: Uram, itt vagyok, a Tiéd vagyok!

Állandó rítusom szerint tovább indultam. Néhány tizenkét lépcsőn felfelé el lehetett jutni egy kis közön keresztül a Via Dolorosára, és végül a Jézus sírjára épült hatalmas templomba. Néhány métert tettem meg, amikor szinte a falból kiugrott egy tizenkét-tizenhárom éves kamasz palesztin fiú. Hatalmas, rücskös kővel a kezében. Jobbra-balra ugrált, vad gyűlölettel és gyilkos tüzekkel a szemében. Artikulálatlanul üvöltött. Megdöbbsentem és földbe gyökereztem a lábam. Néhány másodperc múlva sugallatszerűen megnyugodtam. A testem mellett nyitott tenyérrel zéttártam a kezem, és azt gondoltam, Uram, legyen meg a Te akaratod! Most ő döbbsent meg, és rám bámult, mint aki nem hisz a szemének, majd hihetetlen gyorsasággal elrohant az arab negyed felé. Tovább folytattam utamat a fájdalom útján, és Jézus barlangszerű sírjánál, ahol fehér márványborító felett, melynek mindkét oldalán két bronz gyertyatartóban gyertya égett – a szeretet, tisztelet és a hit lángjai –, én is elhelyeztem a saját gyertyámat.

Az óvárosból hazafelé az új városba, ahol laktam, megfogalmazódott bennem az érzés nyomán a gondolat: én egy életre szóló karácsonyi ajándékot kaptam a Mindenhatótól! ♣

RÉFI ZSUZSANNA

„A LEÍRT KOTTÁT ÉLETTEL KELL MEGTÖLTENI”

Eszmecsere Ránki Dezsővel

Az egyszerűséget tartja fontosnak, az akkor és ott megismételhetetlen varázsát, amelyhez a publikum jelenléte számára mindig koncentrációs többletet ad. Ránki Dezső, akit nemrég választották a Nemzet Művészevé, több mint fél évszázada zongorázik, s mindig ott él benne a zene, főként azok a darabok, amelyek megragadják, bevonják, adnak neki valamit. Koncertjei száma már meghaladja a háromezretet, de akárhányszor játszik is egy kompozíciót, mindig új összefüggésekre, árnyalatokra figyel fel, és azt vallja, semmihez sem hasonlítható élmény, amikor személyes, áttétel nélküli kapcsolatba lép egy igazi remekművel. Azt pedig az élet felbecsülhetetlen ajándékának tartja, hogy a feleségével, Klukon Edittel a zenében is egymás társai lehetnek. A művésszel arról is beszélgettünk, miként hatott életükre a pandémia, milyen kapcsolata van a budai vár falán magasodó Mária-szoborral, mit terveznek feleségével Liszt szimfonikus költeményeivel, és hogyan tölti a karácsonyt négytagú családjuk.

– Ha jól számolom, öt évtizede van a pályán. Mennyiben változott a hangszerrel, a művekkel való kapcsolata ez idő alatt? S hogyan látja, maga a zongorázás milyen átalakulásokat ment keresztül az eltelt fél évszázadban?

– Valóban idén ötvenegy éve, hogy a zwickauai Schumann-verseny első díja után elkezdtem rendszeresen koncertezni. Azóta rengeteg mindent tanultam meg és játszottam el, de igen sok olyat veszek műsorra most is, amiket még akkoriban tanultam. Nehezen tudom én magam lemérni, mennyit változtak bennem ezek a művek azóta, de érzésem szerint az alapok ugyanazok, csak – remélhetőleg – már több rétegét fedezem fel a daraboknak. A mai zongorázásban általában úgy látom, hogy a hangszeres felkészültség magasabb színvonalú lett, viszont a külsőségek sokkal fontosabban ma, mint régen, és sajnos sokszor a zene kárára.

– Kroó írta önről egy korai, Kocsissal közös Mozart-koncertjük kapcsán: „Ránkinak az az adománya, hogy önfeledten énekelte a hangszerét, hogy oly közvetlenül feloldódik a zenében, hogy oly természetesen formál meg minden dallamot.” Hogyan sikerült ezt a természetességet mind a mai napig megőriznie?

– Hogy sikerült-e megőriznem – ha ez tényleg így volt –, nem az én feladatomban megítélni, de az biztos, hogy a zenéhez fűződő viszonyom ugyanolyan bensőséges ma, mint régen.

– Versenygyőzelemmel indult a karrierje, már fiatalon ünnepelték, az évek során számos díjjal kitüntették. Sikeres, sokat koncertező művészként miként tudta megőrizni azt az attitűdöt, hogy – Richterhez hasonlóan – a szerzők és a művek iránti szolgálatként fogja fel a koncertezést, s nem saját magát, hanem csak az ön által játszott zenét tartja fontosnak?

– Meggyőződésem, hogy azoknak, akik más által szerzett zenét játszanak, közvetítőként kell viselkedniük, kötelességük a műsorra tűzött műveket a lehető legnagyobb hűséggel és felelősséggel életre kelteniük. A saját egyéniségünket előtérbe helyezni ilyenkor ízléstelen tévedés. Az előadó személyisége amúgy is akarva-akaratlanul megnyilvánul, hiszen a leírt kotta csak egy csontváz, amit élettel kell megtölteni, eljátszani, rajtunk keresztül elevenedik meg a hallgatóban. Viszont e csontvázból a legkisebb csontocskát sem hagyhatjuk el és nem változtathatjuk meg. Így is rengetegféle, hiteles előadás lehetséges. A zeneirodalom, benne a zongorairodalom kimeríthetetlen, sok élet kellene, hogy egyvalaki mindent eljátszhasson. Annak viszont, aki a darabokat ürügyül használja, hogy „önmagát megvalósítsa, megmutassa”, azt javasolom, írjon inkább saját zenét, és azt játssza.

– Azt nyilatkozta: maga a zene a legjobb motiváció, s nincs szebb élmény, mint amikor közlőként is megismerkedik egy remekművel. Az ötvenedik vagy századik előadást is még így, ismerkedésként éli meg?

– Valóban semmi máshoz nem hasonlítható élmény – hogy nincs szebb, azt nem merem kijelenteni –, amikor személyes, áttétel nélküli kapcsolatba lép az ember egy igazi remekművel. Akárhányszor újra foglalkozunk vele, mindig új dolgok derülnek ki, új összefüggések, árnyalatok, színek, arányok. Feneketlen kutak, megenni őket lehetetlen.

– Különösen tetszett Fáy Miklós megfogalmazása, aki egy kritikájában így írt önről: „mindenféle hókuszpókuszt nélkül megteremti, vagy inkább megmutatja a darab logikáját, egységét, nemcsak eljátszik, de igazol minden egyes hangot”. Milyen munka rejlik emögött?

– Szeretem érteni a darabok felépítését, az egyes részek, hangok, fordulatok, modulációk értelmét, jelentését. Ez persze csak egy rétege az egésznek, és a legfontosabb, hogy összeálljon egy igazi zenefolyammá. Ez utóbbi pedig nem tudatos munka eredménye, lényegében megmagyarázhatatlan. Ha szerencséje van az embernek, akkor sikerül. Mindenesetre sok gyakorlás, koncerten eljátszás kell hozzá.

– Most éppen mely művek a legkedvesebbek, legérdekesebbek önnek?

– Fontos, hogy a hozzám közel álló darabokat játszom csak, de szerencsés alkat vagyok, mert általában azt a művet is megszeretem a felkészülés, munka közben, amelyikhez esetleg kezdetben kevesebb kedvem volt. Az mindig nehézséget okozott, amikor sok hónappal, néha évvel a koncert előtt meg kellett adni a műsort, amikor még fogalmam sem lehetett, mihez lesz akkor kedvem. Mostanában kezdtünk bele Edittel, a feleségemmel egy nagy terv megvalósításába, megtanuljuk és eljátsszuk jövőre Liszt összes szimfonikus költeményének a szerző által készített négykezes változatát. Néhányat játszottunk már, de összesen 12+1 van – a +1 a *Bölcsőtől a sírig*

Ránki Dezső
és felesége,
Klukon Edit

Ránki Dezső portréja
Fotó: Felvégi Andrea

című háromtételes, késői mű, Liszt nem adta neki a 13-as számot, mert babonás volt. Ez a sorozat azért különösen érdekes és fontos, mert a négykezes változatokban – amelyeket Liszt sok esetben a zenekari után húsz évvel írt, és rengeteg mindent változtatott bennük – igazi, nagyszerű zongoraművek születtek. Felemelő élmény játszani őket.

– Már jócskán túl van a háromezredik koncerten. Beszél arról korábban, hogy úgy kell karbantartania a testét, mint egy balett-táncosnak. Mi mindent tesz ezért?

– Jócskán azért nem vagyok túl rajta, de nagyjából háromezer már tényleg volt. Az ujjakat, kezét edzésben kell tartani, máskülönben hamar leépülnek az izmok, reflexek, érzékek. De soha, még gyerekkoromban sem végeztem külön fizikai gyakorlatokat, csakis zenedarabokat játszottam, gyakoroltam mindig. Mindenesetre azt tapasztalom, hogy ahogy telnek az évtizedek, most már jóval kevesebb idő kell ahhoz, hogy fizikailag megfelelő állapotba kerüljek, és nem félek pihenésképpen teljesen kihagyni akár egy-két hetet is néha.

– Különleges koncertre készül a Pannonnal, hiszen tíz éve, a Kodály Központ nyitóestjén is játszott, s most az évtizedet ünneplő, decemberi hangversenyeken ugyancsak velük muzsikál. Hogy látja, miként változott az együttes az elmúlt évek során?

– Öröndetes és töretlen fejlődést lehetett tapasztalni, és ebben biztosan nagy szerepe van a sok munka mellett a nagyszerű koncerttremnek is, hiszen mindenkit inspirál az, ahogy játék közben visszahallja az egészet. Legutóbb októberben játszottam velük, egy beugrás volt Bartók III. zongoraversenyével, felhőtlen élmény volt.

– Húszévesen játszott először az Emperor

zongoraversenyt, s ezt a Beethoven-művet adja elő a pécsi, jubileumi esten, majd a Müpában rendezett hangversenyen. Miként látta egykor, és milyen a mai képe erről a darabról?

– Még nem is voltam húszéves, 1971 tavaszán játszottam először. Ehhez a műhöz fűződik az első igazán maradandó zenei élményem, amikor öt-hat évesen egyszer a rádióból hallgattam. Most is világosan él bennem, mennyire magával ragadott. Csodálatos érzés volt, amikor én magam is játszhattam már – azóta már több mint hatvanszor, de az élmény most is hasonló.

– Sajnos úgy tűnik, hogy ebből a koncertből is élő közvetítés születik a járványügyi korlátozások miatt. Hat a játékára a közönség jelenléte?

– Az egyszerűség a fontos, hogy akkor, ott, olyan körülmények között... A közönség jelenlétének tudata akkor is bennem van, ha fizikailag nem, csupán a közvetítés révén valósul meg a játék. Ez ad olyan koncentrációs többletet, amelyet egy szimpla stúdiófelvételen nehéz elérni. Nem is veszek fel már sok éve lemezt emiatt.

– Hogyan változtatta meg az életüket, a mindennapjaikat a pandémia?

– Egyfelől leállt a koncertélet, amely a legtöbb előadóművésznek katasztrófát, létbizonytalanságot hozott. Másfelől viszont nyugalmas, ráérős, otthon maradás időszakot éltünk-élünk át, rengeteg mindenre jut most idő és energia, amelyre különben alig. Szerencsére nagy a kerünk, szeretek benne dolgozni. Olvasás, beszélgetés, jóleső kávézgatás, és határidők sürgetése nélküli, kényelmes zenélgetés. Remélem, ha a járvány lezajlik, és újra normális kerékvágásba zökken az élet, ezt sikerül megőrizni. A világnak sem árt, ha lenyugszik egy kicsit, és nem „pörög” mindenki úgy, mint az utóbbi években. A fontossági sorrendnek helyre kell billennie.

– Több mint négy évtizede élnek együtt a feleségével, Klukon Edittel. Két zongora vagy inkább négykezes?

– Negyvenkét esztendeje élünk együtt, de közös koncerteket adni „csak” harmincöt évvel ezelőtt kezdtünk. Eleinte főleg négykezesztünk, de később egyre többet játszottunk kézzongorás műveket is. A négykezes bizonyos szempontból sokkal nehezebb, sokkal odaadóbb alkalmazkodást kíván, egyúttal intimebb is. Az élet felbecsülhetetlen ajándéka, hogy a zenében is egymás társai lehetünk.

– Mennyiben változtatta meg az előadások dinamikáját, hogy az utóbbi időben gyakran három zongora kerül a pódiumra, hiszen a fiuk, Fülöp is önökkel muzsikál? Ő milyen zongoristaszemélyiség? Kitől, mit örökölt? S az ő zenei látásmódja, előadása mennyiben hatott önökre?

– Fülöppel előadtunk néhány háromzongorás darabot – nem sok van! –, így Mozart egyetlen és Bach két csodálatos versenyművét, valamint Dukay Barnabás nekünk írt darabjait. Emellett

számos alkalommal szerepeltünk együtt úgy, hogy Fülöp szólót játszott, mi Edittel pedig duóztunk. Fülöp már kisgyermekként is állandóan zongorázott, fontos volt neki – persze sok minden más mellett – a zene. Azt nehezen tudjuk mi magunk megítélni, kitől mit örökölt, de az biztos, hogy a rendkívüli elmélyülés, komolyság és szeretet, ahogy zenél, tanul, gyakorol, nagyon jótékony hatást tesz ránk, és rengeteget tanulunk tőle.

– Sokat változott a művészi pálya is az eltelt évtizedekben, s nem könnyű ma egy ifjú zongorista pályakezdése sem. Nem féltették ettől a fiukat?

– De igen. Ma sokkal nehezebb egy pályakezdő művésznak, mint annak idején. Ha valakinek nincs ügyes menedzsere, nem törtet, akkor alig tud érvényesülni ebben a tolakodó, önmegvalósító emberekkel teli világban. Fülöptől messze áll az ilyen hozzáállás, őt a zene érdekli, az, hogy amit szeretne eljátszani, azt a lehető legjobban tegye. Remélem, a minőség így is érvényesül, és boldog lehet. Reményt keltő, hogy Fülöp néhány közeli zenésztársa hasonló romlatlansággal és tisztasággal éli az életét.

– Annak ellenére, hogy már több mint hat évtizede ül a nyolcvannyolc billentyű előtt, egy interjúban úgy vélekedett, hogy a zongorának nagy hiányosságai vannak...

– Ennek a hangszernek nagy hátránya, hogy csak a hang leütésére van befolyásunk, utána lecseng, és kész. Nem úgy, mint a vonósoknál vagy fúvósoknál például. Ezt a hátrányt csak beleéléssel, illúziókeltéssel lehet ellensúlyozni. A nagy előnye viszont az, hogy egyszerre sok hangot, szólamot lehet rajta megszólaltatni, akár egy zenekari darab komplett zenei anyagát. Nem véletlen, hogy a csak egy szólamot játszani tudó hangszerek mellé általában zongoraszólamot írnak vagy többedmagával játszatják. A zongora hátrányait jó hangzásárányokkal, beleérzéssel, időérzéssel feledtetheti az ember.

– Mikor elégedett egy koncerttel? Egyáltalán elégedett?

– Részelégedettséget sokszor érzek, de teljeset valójában soha. Nekünk nem adatott meg a befejezett munka öröme, mint például egy szobrásznak, mert egy folyamatot kell megjelenítenünk, amelyben a legkülönbözőbb dolgok, körülmények befolyásolnak, segítenek, gátolnak, zavarnak, inspirálnak. És hiába készülünk fel a lehető legjobban a koncertre, soha nem lehet előre tudni, hogy igazából milyen lesz az összkép. Ráadásul a felkészülést minden koncerthez újra kell kezdeni, ugyan nem legelőlről, de mégiscsak alaposan és az előző eljátszások tanulságait beépítve. Egy szó, mint száz, a leggyakoribb érzésem a koncert után, hogy lehetett volna jobban is...

– Nemrég a nemzet művészevé választották. Mennyire fontosak ezek a kitüntetések?

– Soha nem volt céloom a kitüntetések begyűjtése, végzem a feladatomat, a tőlem telhető odaadással, most már öt évtizede. A kitüntetést valahogy rajtam kívül álló dolognak érzem, de igazi örömmel, jó érzéssel tölt el, ha különböző grémiumok értékelik, fontosnak minősítik a munkámat.

– *Azt talán kevesebben tudják, hogy a budai vár fokán magasodó, hatalmas bronz Mária-szoborhoz is köze van...*

– Az ötlet és megvalósításának sokéves folyamata, küzdelmei, erőfeszítése mind Edithez fűződnek. Egy spanyolországi utunk alkalmával, a Bilbaóban, egy nagy tér közepén, magas talapzaton álló Jézus-szobor láttán támadt az ötlete, hogy Budapestnek is szüksége lenne hasonlóra. Létrehozott erre a célra egy alapítványt, amelynek segítségével megszületett végül Mátyássy László alkotása, és 2013-ban megjelenhetett a vár fokán. Amiben tudtam, támogattam persze, de az ő meggyőződése, kitartása és szuggesztivitása kellett hozzá, hogy mindez megvalósuljon. És persze sok ember jóakarátára, segítségére, adományaira szintén szükség volt. Én elsősorban az adminisztratív tevékenységekkel járulhattam hozzá.

– *Három zenész és egy építész – hiszen Soma fiuk ez utóbbi hivatást választotta – hogyan tölti a karácsonyt? Most is Bach Karácsonyi oratóriuma szól az ünnep reggelén?*

– Soma valóban építész lett, már gyerekkorától katedrálisokat rajzolt nagy kedvvel. Néhány évig tanult zongorázni, de – bár tehetséges volt – abbahagyta. Viszont nagyon szereti a zenét, és igen jó ízlése van... Boldog, nyugodt együttletben töltjük a karácsonyt négyesben, ez sok év óta változatlan. Az ajándékozási örület egyre kevésbé fontos nekünk. Sajnos a szüleink már nincsenek velünk, de a testvéreinkkel, gyerekeikkel is igyekszünk találkozni. Bach Karácsonyi oratóriuma megunhatatlan, csak a különböző előadásokhoz változik a viszonyunk. A legutóbbi időben áttértünk a Herreweghe-féle felvételre, most azt szeretjük a legjobban.

– *Ma is azt vallja, amit egy korábbi beszélgetésben elmondott, hogy halad egy egyirányú úton, és minden percét élvez? S tényleg mindig a zenében él? Akkor is szól a fejében, ha nem játszik? Még mindig érdekli minden szegmense?*

– Jobban megfelel a valóságnak, ha azt mondom, hogy mindig él bennem zene, öntudatlanul is, hirtelen konstátálom sokszor, hogy éppen hallok magamban egy bizonyos művet. Hogy a zene minden szegmense érdek-e, nem tudom, talán azok a darabok elsősorban, hangszertől, műfajtól függetlenül, amelyek megragadnak, bevonnak, adnak nekem valamit. Van ilyen bőven most is, ez egyáltalán nem csökken az évekkel. ♡

Csoóri Sándor
1973-ban
Fotó: Kádás

Négy esztendeje hunyt el, az idén lett volna kilencvenéves Csoóri Sándor költő és politikus, a Nemzet Művésze. A jelző az ő esetében többet jelent a művészt kitüntető címmel. Csoóri teljes értelemben a nemzeté volt, nemcsak, mint minden alkotó, de azzal a tevékenységével is, amellyel a magyarság sorsát figyelte, képességeivel segítette itthon és a határokon túl. A Zámolyon 1930-ban, református parasztcsaládban született fiút, a hatodik elemi elvégzése után a falu- és tehetségkutató mozgalom a pápai református gimnáziumba juttatta. 1950-ben érettségizett, orosz szakos egyetemista lett (más szakra nem vették fel egyházi iskolában szerzett matúrával), de ezt is félbe kellett szakítania betegsége miatt. Hosszú hónapokra tüdőszanatóriumba került.

A Petőfi nyomdokain induló költő lelkesedett a háború utáni kibontakozásért, amíg az ötvenes években, a családjában és általában a falusi környezetben szerzett keserves tapasztalatai, a parasztság megnyomorításának döbbenetes élménye ki nem ábrándították a rendszerből.

SZAKONYI KÁROLY

A határon túliak reményisége

90 éves lenne Csoóri Sándor

A szanatóriumból hazatérve láthatta, milyen gyötrelmes élet zúdult a népre. A beszolgáltatás, a padláslesöpprés korszaka volt ez. Csoóri már publikált pápai meg veszprémi újságokban, a fiatal írókat idősebb mesterek figyelmébe ajánló írószövetségi program révén kapcsolatba került Illyés Gyulával, akit a kezdet kezdete óta mesterének vallott. Neki írta meg egy hosszú (voltaképpen szociográfiai értékű) levélben az észrevételeit. Az írás közlése reménytelen volt abban az időben, Illyés láthatta Csoóriban az elszántságot, ezért féltőn óvta, de a fiatal költő már elindult azon az úton, amelyről nem tért le haláláig. A hatvanas évekbeli második, erőszakos téveszesítéskor születtek a *Tudósítás a toronyból* meg az *Iszaposó* című, politikai kedélyeket felkavaró szociográfiai. Szépirodalmi tökéletességű írások, de hiszen a költészet mellett a prózában is kiváló műveket alkotott, többek között filmforgatókönyveket, amelyeket Sára Sándor és Kósa Ferenc vitt vászonra.

Illyés a mestere és példaképe maradt, követte a néppel, nemzettel törődésben. 1954-ben jelent meg első verskötete, a *Felröppen a madár*,

ebben szerepel *Röpirat* című verse: „Bízam, reméltem... és most tétován tekintek körül / (Nincs valami rendben!) Kerengék gyűlő gondjaim között, / mint ártatlan tűsz bezárt, vak veremben. / Eszméim fénylő, tiszta aranyát / hamis veretű pénzre váltja át / sok hazug senki, lélektelen báb / kiket életre napunk csalt elő.” És ez a „nincs valami rendben” növekedett az évek folyamán erős kritikává.

Ágh István, Csoóri lírájának avatott ismerője írja: „Sokáig kereste a hangját Csoóri Sándor az első kötet után, s a népköltészetben és a nyugati világlírában lelte meg a szabadságot, s igazolást a szürrealitásra, bátorságot a modernségre. Pattanáig feszült húrként hat a nyelve, kihívó asszociációkkal babonáz meg. Metrikus, de más képiséget teremt, mint közvetlen elődei, Juhász Ferenc és Nagy László, náluk inkább eszköz a költői kép, itt maga a költői tárgy.” (*Irodalmi Magazin* 2020. III.)

Aktív közéleti szerepléseire emlékezve eszembe jutnak az írószövetségben zajlott választmányi ülések, ezeken mindig valami fontos sorskérdéssel állt elő, legtöbbször a trianoni elszakítottakban élő magyarok helyzetéről. A határon túliak reményisége volt, ajtaja nyitva állt a gondjaikkal hozzá fordulóknak. Mindig érezte azt a súlyos felelősséget a kisebbségben élők iránt, amit a hatalom helyett (vagy sokszor ellenében) magára vállalt a soruk, a nemzet védelmében. Mennyi politikai veszélyt vállalt azért, hogy az erdélyiek, a felvidékiek, a kárpátaljaiak hozzá juthassanak a magyar könyvekhez! Milyen bátorsággal vállalta a Szlovákiában élő Duray Miklósnak, a felvidéki magyarság keserves helyzetéről, az anyanyelv igazságtalan elszorításáról, a diktatórikus rendszerről írott könyvének előszavát, amiért szilenciumot kellett elszenvednie! Emlékszem, hogyan viselte gondját a Sütő-drámák magyarországi bemutatóinak, hol kerüljenek színre, ki legyen a rendezőjük. Mint harcolt a hatóságokkal, amikor meggátolták, hogy Sütő András jelen legyen a Nemzeti Színházban drámája, az *Advent a Hargitán* bemutatóján. Nem rajta múlt, hogy sikertelenül.

Nem tartoztam a közvetlen baráti köréhez, a Belvárosi Kávéház asztaltársaságához, de akkoriban természetesebb volt az irodalmi életünk, ismertük és becsültük egymást. Közös ügynek tekintettünk minden értékes alkotást. Csoóri fokozatosan vált a nemzeti ellenállás jelképévé. Részt vett a rendszerváltást előkészítő kerekasztal-összejöveteleken, alapító tagja volt az MDF-nek. Jelentős szerepe volt abban, hogy Antall József lett a miniszterelnök. Antall-lal később megromlott a viszonyuk. Sík Ferenc, a Nemzeti Színház igazgatója felravatalozása napján az előcsarnoki díszörség után néhányan felmentünk az igazgatósági szobába, ott került szóba a szakítás. Antall nagyon is önállósította magát a kezdeti elképzelésektől, komoly vitákba bonyolódtak, és Csoóri sok mindben csalódott. Még jelentős szerepet vállalt a Magyarok Világszövetsége elnökségével, s bár szellemi vezérsége mindvégig megmaradt, sok minden keserűséggel töltötte el az 1990-es évek után kialakult helyzetben.

Alföldi Jenő szavait idézem az *Irodalmi Magazin*ban megjelent írásából: „attól fogva, hogy a világháborús bombák okozta zámosi tüzek oltásában részt vett, embereket és állatokat mentett, azaz kiskamasz kora óta közösségi ember. Verseit gyakran itthoni, határokon kívül rekedt és idegen ajkú barátainak, nemzedékének, író és művészbártaiknak ajánlja. (...) Érezhette, hogy nemzeti költőként is értelmiségi „világpolgárnak” tartják, (...) mindig a nemzeti és nemzetek közötti, illetve bartóki-kodályi értelemben, a népi és népek közötti kultúrát képviselte.” ♦♦

SIMON ERIKA

ISTEN KEZÉBEN

Találkozás Vida Mónika Ruth zongoraművésszel

Vida Mónika Ruth gyermekkora óta a zene szeretetének szenteli életét. Fiatal kora ellenére a legtöbb európai országban koncertezett már, fellépett Afrikában, az Egyesült Államokban és jó néhány ázsiai országban is. Többszörös győztese hazai és nemzetközi zenei versenyeknek, most pedig a varsói Chopin-versenyre készül mint egyedüli magyar versenyző. A napokban vehette át a Junior Prima díjat.

– Kétéves a kislányod, nagyon fiatal vagy: a gyermekkorod még nem távoli emlékekkel él benned. A zenére termett gyermeknek sok mindenre van szüksége ahhoz, hogy jelentős muzsikussá legyen? A te életében milyen hatások érték az ifjú művész útját?

– Az egyik legmeghatározóbb az volt, amikor édesanyám kétéves koromban megtanított olvasni. Ez az alapja annak, hogy nem sokkal később a kottát is ilyen jól megértettem, nem sok különbség van számomra betűk és hangjegyek közt. Zenét már magzatkorom óta is sokat hallgattam, adott volt a muzsika szeretete. Habár mélyen hiszem, hogy a megfelelő elméleti alapok, az inspiráció, a szerető, szakmailag magas szinten felkészült pedagógusok és a támogató környezet mind fontos kulcs ahhoz, hogy valaki sikeres lehessen, ha valaki muzsikusként született, akkor ez a vérben van és akármilyen akadállyal is szembesüljön, túl fog jutni rajta, mert igazán akarja csinálni. És ami még fontosabb: olthatatlan tűz ég a szívében, mert szereti, amit csinál. A legfontosabb nekem mégis az, hogy tudom: Isten végtelenül szeret, és ez az, ami minden nehézségen átgemejt.

– Kik tanítottak, alakítottak és kik voltak távolabbi példaképeid, akiktől személyes találkozások nélkül is gazdagító biztatást kaptál?

– Első tanárom, Baksainé Illi néni megalapozta a zongora iránt való szeretetemet, Becht Erika néni – aki felkészített tizenhárom éves koromban a zeneakadémiai felvételire – a mai napig kíséri utamat, Eckhardt tanár úr pedig szintén páratlan minta a szememben. Sokat kaptam Rév Livia nénitől, s megadott, hogy személyesen is tanulhattam tőle. Sok nevet sorolhatnék még, akik nagy hatással voltak rám, hisz abban a megtiszteltetésben van részem, hogy rengeteg neves művésztől tanulhattam már eddigi pályám során is; mindenkitől tanulok, akivel csak találkozom. Néhány mondatos beszélgetés is inspirálhat, de a kritikákból, sőt, a rosszindulatú megjegyzésekből is sokat kaphat az ember, ha jó szemzőgből tud rájuk tekinteni, ha biztos a Krisztusban való identitásában, és ha azt tekinti mérvadónak, amit Isten mond róla.

Vida
Mónika
Ruth

– A zongorista élete is hasonlít a legjobb sportolókéhoz, szakadatlan munka, gyakorlás kell a sikerhez, talán szükséges is elindulni a nagy nemzetközi versenyeken? Merre vittek útjaid?

– Volt idő, amikor hetente többször repülőre szálltam, csak hogy megtaláljam, ki az nemzetközi viszonylatban, aki tovább tudna segíteni zenei karrieremben. Rengeteg időm, energiám ment el arra, hogy fölfelé törjek, míg végül rájöttem, Isten építi az én utamat és vezet arra, amerre járnom kell. Ő az, aki felemel még a legnagyobb mélységekből is, nem nekem kell erőlködnöm, hiszen Ő mindent megad, amire szükségem van – így a megfelelő embereket is kirendeli az utamon. A versenyek mindig hatalmas motivációt adtak, és mostanra már meg sem tudom számolni, hány próbálkozáson vagyok túl. A siker csupán a jéghegy csúcsa, valójában rengeteg kudarc, megpróbáltatás és nehézség az, ami a valódi értékét megadja. A versenyeken mindig magunkhoz képest kell jobbnak lennünk, másokhoz hasonlítani magunkat teljesen értelmetlen és felesleges. Habár az életrajzban kitűnik, nem a versenyeredmény határozza meg, kik vagyunk, és nem a díjak adják a művész értékét; sokkal inkább az, hány embert tett boldoggá, és kik azok, akik más lelkülettel mentek haza a koncertről. Semmi nem

érhet fel azzal, mint amikor egy súlyos beteg azt mondja nekem, hogy jobban érzi magát a játékomtól, vagy egy nehéz időszakot megéltő azt mondja, hogy másként, „megvidámított szívvel” fog hazamenni a koncertemről.

– Örömmel mondhatom, hogy szinte kislánykorodtól fogva közreműködője voltál Czigány György és a magam könyvbemutatóinak, irodalmi estjeinek. Pályád alakulásának így mi is tanúi lehetünk. A koncertezések, a szereplések megtervezése, szervezése, a repertoár ajánlása, ismertetése külön szakma. Neked ki segít ebben, ki menedzseli a munkádat?

– Bizony, ez egy komoly szakma, és hihetetlenül fontos a támogatás ezen a téren is. Becht Erika néni a mai napig „harmadik nagymamámként” segíti a munkámat, mindent megbeszélék vele, szakmai kérdéseket – legyen szó repertoárválasztásról, vagy akár arról, melyik fellépésre, melyik ruhám illik –, de az életem apró-cseprő dolgait is. Sokat segít nekem Eckhardt tanár úr is, vele is kapcsolatban vagyok a mai napig. Ezen a ponton fontos megemlítenem a családomat, sok segítséget kapok a kislányom körüli teendőkben tőlük. A mindennapi életemben pedig a férjem az, aki példaértékűen támogat, mind a menedzsment szintjén, mind a legapróbb dolgokban – mint például egy étel elkészítése egy fárasztó nap után.

– A zene ihletében mely társművészetek szerezhetnek neked örömet? Milyen könyvek, festmények, filmek?

– Ihlet nélkül nincs varázslat, nagyon fontosnak tartom az inspirációt. Sokat adhat egy képzőművészeti kiállítás, egy irodalmi mű, vagy egy jó film. Egy-egy remekmű egészen meg tudja változtatni a hozzáállásomat, perspektívámat, és képes vagyok ugyanazt a darabot teljesen másképp értelmezni ennek nyomán. Elsősorban azokból a művekből merítek, amelyek szorosan kapcsolódnak az adott zeneműhöz – ezt a szerző sok helyen megjelöli, ha akár csak Liszt (de mondhatnék bárki mást is) irodalmi vagy képzőművészeti remekek ihlette kompozícióira gondolunk.

*„Célom,
hogy a zenével
továbbadhassam
azt az ajándékot,
amit én Istentől
kaptam.”*

Ilyenkor meggyőződésem, hogy a társművészeti alkotások ismerete nélkül szinte lehetetlen autentikusan előadni a művet, hiszen a lényege ott tükröződik a darab hangjaiban, és tudni kell átadni ezt a közönségnek is. Szeretek rajzolni, írni magam is, habár ez az oldalam még teljesen rejtve van a közönség előtt, inkább csak a saját szórakoztatásomra teszem, amikor alkalmam nyílik rá. Ez nagyon feltölt és inspirál.

– *Tanítasz, s még újabb stúdiók is érdekelnek. Mik a távolabbi terveid?*

– Bár furcsán hangzik, nagy álmom, hogy agykutató legyek, s létrehozzak majd egy komoly, karitatív jellegű egészségügyi központot is. Szeretném az oktatást is megreformálni, sok olyan ötletem van, amely talán segíthetne mind a pedagógusoknak, mind a gyerekeknek. Nagyon szeretek tanítani, élmény, ahogy látom, micsoda örömet okoz a zene a gyerekeknek. A zenével gyógyítani szeretnék, összetört szíveket, problematikus gyerekeket, vagy bárkit, aki bejön a koncertterembe. Ha néhány szóban kellene összefoglalnom az életcélom: adni szeretnék az embereknek, hiszem, hogy ezért születtem. Nagy álmaim és vágyaim vannak – de egy biztos: a jövőben is Isten hangját fogom követni.

– *Egy-egy kiváló művész karakterét a repertoárja is tükrözi. A zenész egyénisége szerint vonzódnak zenei korszakok mestereihez, szíve szerint való darabokhoz. Milyen most a te repertoárod?*

– Legnagyobb kedvencem Chopin és Bach, bár nehéz kiemelni csupán néhányat. Tanulmányaim során sok olyan mű is került a repertoáromba, amelyeket nem én választottam, ez is szélesítette a zenéről alkotott perspektívámat. Nagyon közel áll a szívemhez a romantikus zongoramuzsika. A koncerteken pedig igyekszem olyan műsort választani, amely a közönség szívéhez szól és megérinti a lelküket.

– *A zene gyógyító erejéről tudósok és költők sokat írtak. Kodály szerint a zene beszél, a nyelv zenél. Miről beszél a zongoramuzsika, a lélek útjain hogyan van jelen?*

– Hiszem, hogy a zene a lélek oly rétegeibe is eljut, ahová semmi más; és képes gyógyítani, fizikai szinten is. Hogy kinek, mit mond? Nos, ez rejtély számomra, ám abban biztos vagyok, hogy mindig megtalálja a megfelelő szavakat. Ehhez persze szükséges az is, hogy az előadó teljes mértékben átadja magát annak a csodának, ami a színpadon történik: én hiszem, hogy eszközzé válok Isten kezében arra, hogy az Ő el nem múló, elfogyhatatlan szeretetét közvetítem azokhoz, akik hallgatnak. A koncerten nem az a lényeg, hogy az én zenei elképzelésem megvalósuljon, hanem az, hogy maga a zene szólaljon meg általam, és megérintse az embereket. Célom, hogy a zenével mosolyt varázsoljak az arcokra és örömet szerezzek az embereknek, továbbadhassam azt az ajándékot, amit én Istentől kaptam. ❖